

Ånnsjöns fågelstation 2004

Lake Annsjon Bird Observatory, Annual report 2004

Myrinventering - Ringmärkning - Holkprojekt
Jaktfalk - Sjöinventering

Fåglar i Jämtland-Härjedalen 3/05

Ges ut av Jämtlands läns Ornitologiska Förening. Detta nummer av FiJH är ett specialnummer om Ånnsjöns fågelstations verksamhet under 2004, sammanställt av Thomas Holmberg.

Medlemmar erhåller tidskriften utan extra kostnad. Prenumerationsavgiften för icke medlemmar är 120kr/år. Tidskriften utkommer med fyra nummer/år. ISSN 0282-4760.

Jämtlands läns Ornitologiska Förening (JORF)

Länsförening för fågelskydd, fågelforskning och fågelskådande. Medlemsavgift 2005 120 kr (ungdom under 15 år 60 kr och familjemedlemmar 20 kr). Postgiro 860309-4. **Ordförande** Lars Arvidsson, larsarvid@hotmail.com. Föreningens adress: c/o Märta Bohman, S. Mjällevändan 3, 83254 Frösön. Hemsida: <http://www.jorf.se>

Ånnsjöns Fågelstation (ÅF)

Forskningsstation för fågelforskning och miljöövervakning i Jämtlandsfjällen. Postadress juni-augusti, Handöl 1155, 83015 Duved, 0647-72210. Ägs och drivs av Föreningen Ånnsjöns Fågelstation i samarbete med JORF. Ordförande Thomas Holmberg, Rödön 1824, 83591 Krokom, 063-34240, info@annsjon.com Postgiro 854551-9. Medlemsavgift 2005: 100 kr.

Verksamhetsansvariga: Thomas Holmberg adress mm, se ovan, och Peter Carlsson pec@home.se

Vill du delta i forskningsverksamheten, se omslagets tredje sida. Hemsida: www.annsjon.com

Sveriges Ornitologiska Förening (SOF)

Riksförening för fågelskydd och fågelskådande. Adress Ekhagsvägen 3, 10405 Stockholm, tel 08-6122530. Föreningen ger ut publikationerna Vår Fågelvärld, Ornis Svecica, Fågelvännen och Fågelårsboken. Hemsida: www.sofnet.org

---

Fåglar i Jämtland-Härjedalen nr 3/2005

Innehåll

Gulärta - årets klättrare.....	1
Actionbilder 2004.....	2
Ånnsjöns fågelstation 2004 - en sammanfattning	4
Vädret 2004.....	6
Fågelholksprojektet	6
Fågelholkar i Strömsund, <i>Nils Sjöberg</i>	7
Projekt Jaktfalk Jämtlands län 2004, <i>Ulla Falkdalen</i>	8
Kungsörn och jaktfalk i Härjedalen, <i>Bengt Warensjö</i>	9
Myrinventeringen 2004.....	10
Ringmärkta fåglar 2004	13
Bättre en fågel i handen än	14
En blåhakes förvandling	15
Sjöinventeringen.....	16
Ånnsjöns fågelstation - allmän information.....	omslag 3
Tack!	omslag 3
Preliminärt program 2006	omslag 4

Varje år bjuder på nya överraskningar. Ibland positiva, ibland negativa. En av årets positiva överraskningar var gulärlan som under årets myrinventeringar sågs i fler exemplar än nästan någonsin tidigare. Vi får gå tillbaka till 1990 för att hitta ett år med lika många gulärleobservationer. Totalt sågs 136 individer vilket är nästan dubbelt så mycket som snittet den senaste åren. Vad det sedan kan bero är en svår fråga att besvara. Några uppenbara lokala faktorer, som förklarar varför just gulärlan skulle öka så kraftigt finns inte. Men gulärlan tillbringar bara en liten - men väl så viktig - del av sitt liv vid Ännsjön. Från slutet av maj till augusti finns den här, knappt tre månader. Resten av året är den antingen på flyttning eller vistas i vinterkvarteret som ligger i Afrika. Det finns med andra ord mycket som kan påverka artens överlevnad. På bilden till vänster en sjungande hane med karakteristiska drag för den norrländska rasen *thunbergi* - mörkt huvud utan vitt streck. Nertill en hona, som inte skiljer sig nämnvärt från den sydliga rasen *flava*. *Yellow Wagtail showed an unexpected increase this year according to the mire census. The reason is not known*

Gulärla - årets klättrare

Ringmärkarveteranen Jan Hendriksmaa från Nederländerna väger fåglar i sina medicinburkar - kanske får de i sig en slurk på samma gång?

Johan Råghall och Eva Jonsson spikar upp ytterligare en holk för flugsnapparna...
... och som sedan kollas av Mårten Viktröm

Actionbilder

Pictures showing the different activities of this year as ringing, different censuses and nest box checking

Anders Borgehed tar ett glädjeskutt sedan han hittat ett bo av tretåig hackspett

Välförtjänt vilopaus efter flera timmars inventering på Blåhammarmyren - från vänster till höger: Anders Borgehed, Anna Reuleaux, David Kihlberg och Andreas Eriksson

Jörgen Andersson pekar med hela handen medan Johan Råghall tittar och räknar fåglar på Ännsjön

2004

Varför råkar det vara just en kvinna som är med på dammsugarbilden undrar säkert Lisbeth Berntsson

Stolt visar Ondrej Cerny upp stationens första ringmärkta sparvuggla. Ugglan är inte lika stolt över uppmärksamheten.

Jutta Tschierske på väg till ringmärkarboden i deltat med senaste nätrundans skörd.

Ånnsjöns fågelstation 2004 - en sammanfattning

Stora delar av fågelstationens hjärntrust samlade under en arbetshelg, från vänster Eva Jonsson, Lisbeth Berndtsson, Stefan Bergman, Johan Råghall och Hans-Gunnar Nilsson

Fågelstation har genomfört sin sjuttonde verksamhetssäsong med betoning på långsiktiga inventeringsprojekt av miljöövervakningskaraktär. Följande långsiktiga projekt har genomförts under året (startår inom parentes):

Sjöinventering – räkning av fåglar på Ånnsjön – (1996)

Myrinventering (1989)

Fjällinventering (2000)

Standardiserad ringmärkning (1988)

Holkprojekt (1992)

Ett nytt projekt – kvadratruteinventering – har testats under året.

Ånnsjöexkursionen – guidad information i fågeltornen i Ånn m fl aktiviteter genomfördes i månadsskiftet maj-juni för tredje året i följd.

Årets resultat

Vädret är den enskilda faktor som spelar störst roll för år till år variationerna i fågelförekomst. Vi har under flera års tid sett hur tidigare vårar medfört en ökning av tidigt anländande och häckande arter som häger, bofink och storspov. Den trenden håller i sig, men

junitemperaturen var låg i år och generellt synes det har inneburit ett försämrat häckningsresultat för en rad småfåglar.

2003 var å andra sidan ett ovanligt bra år och vi noterar därför inte oväntat att den häckande populationen ökat för många arter.

Ringmärkningen

Av 25 tättingarter som vi någorlunda kan följa med den standardiserade ringmärkningen har 19 ett försämrat häckningsresultat (mätt som fångstindex för ungfåglar) jämfört med 2003. Däremot har den häckande populationen (mätt som fångstindex för vuxna fåglar) ökat hos 16 arter. Den generella trenden för året har sålunda varit en större häckande population än året innan, men trots det ett sämre häckningsresultat. Arter som bryter mönstret är exempelvis gråsiska och grönsiska, som minskat både när det gäller den häckande populationen och häckningsutfallet. En motsatt trend visar svarthätta, trädgårdssångare, rödhake och sävsparv, som alla ökat både när det gäller häckande population och häckningsresultatet.

Våtmarksfåglar

Förekomsten av våtmarksfåglar mäter vi huvudsak-

ligen genom myrinventering, då vi räknar antalet individer på vissa bestämda myrar genom ett enda besök juni månad. Då får vi givetvis enbart ett mått på den (tänkbart) häckande populationen och har inga möjligheter att mäta häckningsframgången. Våtmarksfåglarna har ju också genomgående en helt annan populationsdynamik jämfört med tättingarna så man kan inte vänta sig en motsvarande trend där. Överhuvudtaget är år-från-år trender svåra att påvisa med den rätt grova metodik vi använder. Den lämpar sig bättre för studium av långsiktiga trender.

De flesta arter visar en anmärkningsvärd långsiktig stabilitet. Det gäller exempelvis gräsand, dalripa, grönbena, gluttsnäppa, ljunpipare, rödbena och simsnäppa.

Vi har under den gångna 16-årsperioden sett en nedåtgående trend hos brushane, enkelbeckasin och småspov. Hos alla dessa arter har en vändning till en uppåtgående trend setts de sista 3-4 åren. Kricka och storspov tenderar att öka och tofsvipan som var nästan helt borta för 6 år sedan har kommit tillbaka starkt även om siffrorna fortfarande är lägre än i början av 1990-talet. I tofsvipans fall beror variationer sannolikt på hur tidigt myrarna blir snöfria.

Andra projekt

Dubbelbeckasinprojektet har kommit igång på allvar och kommer förhoppningsvis att inlemmas i våra stående projekt. En särskild rapport om holkprojektet bifogas denna resultatsammanställning. Fjällinventeringarna har genomförts i stort enligt planen.

Framtidsplaner

Vi avser att fortsätta basprogrammet med smärre modifikationer. Den största förändringen gäller ringmärkningen där vi utökar märksäsongen till att även omfatta juni månad för att få bättre data på den häckande populationen.

Nytt projekt

Att enbart följa variationer på enstaka mätpunkter är inte tillräckligt för en tillfredsställande miljöövervakning. De mätpunkter vi väljer, exempelvis vissa myrar och småfågelrika buskmiljöer, är inte säkert representativa för populationsförändringar i stort. I dagens miljöövervakning finns också ett ökat behov av att få ett bättre underlag för uppskattning av totalpopulationer.

För att möta dessa behov kommer vi att utöka inventeringsprogrammet med en yttäckande inventering som går under arbetsnamnet kvadratrutan.

Den är en halvkvantitativ inventering av kvadratkilometerrutor jämnt utspridda över fjäll- och skogsområdet i Ännsjön-Storlien. Målsättningen är att det i stort ska överensstämma med det befintliga IBA-området.

Efter att några testrutor inventerades 2004 räknar vi med att fortsätta i större skala under 2005. Projektet kan liknas vid ett småskaligt Atlas-projekt och avser att ge en tvärsnittsbild av fågelfaunan under en viss tidsperiod och tanken är att man i framtiden ska kunna upprepa förfarandet och på så sätt få en bild av förändringar.

Informationslokal

Ett länge känt behov ser ut att kunna gå i uppfyllelse. Vi har tilldelats naturvårdsmedel för att kunna uppföra en informationslokal i anslutning till fågelstationen i Handöl. Vi kommer då att få helt andra möjligheter, dels att sprida kunskap om våra undersökningsresultat, dels att möta behovet av aktuell fågelinformation till besökare i området. Beslutet om bidrag är nyligt fattat och vi kommer att återkomma med mer information om detta längre fram.

2004 was the seventeenth year of the bird station. As before we concentrate on long term studies of bird populations in the Ännsjön area. Our running projects are mire census, standardised mistnetting of passerines, mountain census, nest-box project and lake census. A new project, Great Snipe monitoring, has recently started and will be continued.

Another new project "square project" was tested and will continue next year.

The beginning of the summer was cold and breeding results were generally poor, showed by low figures of juveniles in the mistnetting. 19 of 25 passerine species showed decreased figures compared to last year.

The mire census showed that most wader species populations are stable. Ruff and Whimbrel are exceptions having decreased over the last two decades. Curlew tend to increase but the figures are low. The Lapwing has both decreased and increased again during the period, the reason is probably local weather variations, depending on how early the spring is.

The nest box project will be reported more extensively in another article in this report.

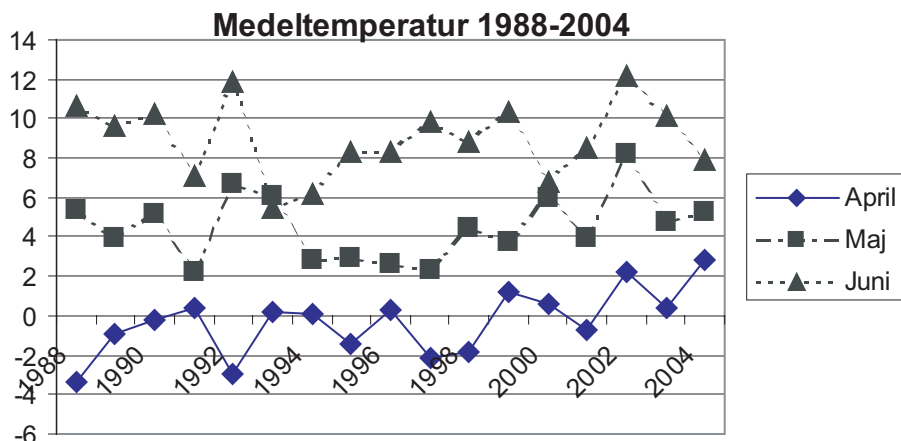
The "Square project" aims at mapping the distribution of the bird populations of the area and the method is a modification of the Atlas project.

During the coming years we also intend to build an information centre in connection with the bird station, making it easier to inform visitors about bird life in the area and how to find the birds.

Vädret 2004

Väderdata är hämtade från SMHI:s tidskrift "Väder och vatten". Temperatur och nederbörd avser mätpunkten Visjövalen, som ligger vid Storlien. Vattenflödesmätningarna är gjorda vid Öster-Noren, några kilometer nedströms Ännsjön, nära Tännforsen.

Vädret är den tveklöst viktigaste faktorn för att förklara kortsiktiga svängningar i fågelfaunans sammansättning och hur häckningsutfallet blir. Vi har de senaste åren bevittnat en påtaglig förändring vad gäller vårens ankomst. Framförallt har april månad blivit mycket varmare vilket tydligt framgår av diagrammet över medeltemperaturens utveckling. Årets apriltemperatur är den högsta sedan fågelstationen startade 1988. Viss tendens till ökad majtemperatur finns också men den trenden är inte lika

tydlig. Junitemperaturen varierar utan tydligt mönster. Nederbörden varierar också utan tydligt mönster och årets nederbörd i juni och juli skiljer sig inte nämnvärt från periodens medelvärde. En följd av att april och maj tenderar att bli varmare är tidigare vårflod och tidigare islossning, framför allt det sistnämnda kan vara av stor betydelse för många flyttfåglar. Islossningen i Ännsjön kan variera med över en månad, från slutet av april till slutet av maj. Vårflodens tidpunkt kan också ha betydelse för fåglar som häckar i områden som är känsliga för vattenståndsförändringar. Många vadare, änder samt storlom och trana hör till den kategorin.

Weather data show that spring has become progressively earlier, especially april is considerably warmer than before.

Fågelholksprojektet

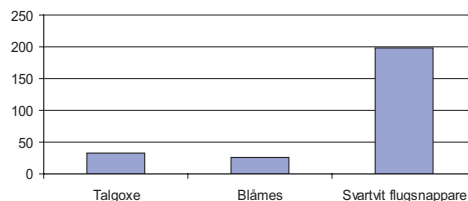
Fågelstationens fågelholksprojekt har nu pågått sedan 1992. Vi började i blygsam skala med 17 holkar, ett antal som efterhand vuxit till 90. Målet är 100 holkar, så vi börjar närma oss. Holkarna är av traditionell småfågeltyp med håldiameter på ca 30 mm. De är uppsatta i Handöl med omnejd. Holkarna sitter ungefär en och en halv meter över marken för att vara lätta att kontrollera utan steg. Målsättningen är att konstatera vilka arter som häckar, hur stora kullarna är och hur många ungar som kommer på vingarna. Vi försöker också registrera tidpunkt för äggläggning och ringmärka ungarna och i viss utsträckning även de gamla fåglarna.

Nästan bara svartvit flugsnappare

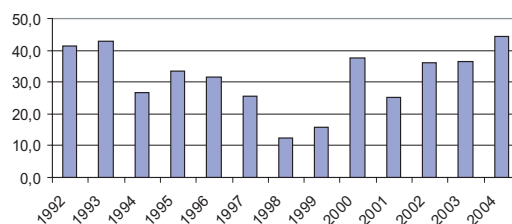
Svartvit flugsnappare dominerar stort. Endast enstaka talgoxar och blåmesar häckar. Se diagram 1. Meshäckningarna är så få att det inte går att göra meningsfulla analyser av variationerna mellan olika år. Under de 13 år holkprojektet pågått har vi inte sett någon påtaglig trend hos vare sig talgoxe eller blåmes. Procentuellt sett har de legat på ungefär samma nivå hela tiden. För svartvit flugsnappare har vi bättre data och kan lättare följa förändringarna över tid.

Som mest har drygt 40% av holkarna varit bebodda av svartvit flugsnappare. Så var det i början av 1990-talet, men senare sjönk häckningsfrekvensen markant för att sedan åter stiga och de senaste tre åren har nivån varit densamma som 1992-1993. Den genomsnittliga kullstorleken är relativt konstant och håller sig inom intervallet 4,5-6,3 ägg/kull. Det slutgiltiga resultatet i form av antalet ungar som lämnar holken varierar mer från ungefär 3 till 6 ungar. Det var ännu lägre 1994, men från det året har vi bara data från tre häckningar, varför det värdet är rätt osäkert. I dessa medelvärden ingår också att en del häckningar misslyckas helt och sålunda resulterar i 0 ungar. Som framgår av diagrammet på nästa sida är det ungefär

Totalt antal häckningar 1992-2004

Svartvit flugsnappare häckningar (%)

ett ägg i varje kull i snitt som inte resulterar i någon flygg unge, men variationerna mellan olika år kan vara stora. De viktigast orsaken till att få ungar kommer på vingarna är att många häckningar misslyckas helt. Så var exempelvis fallet 1995, 2000 och 2002, år då ungefär en tredjedel av holkhäckningarna misslyckades.

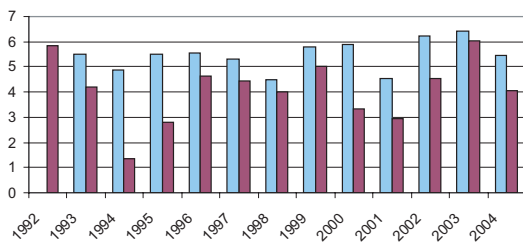
Många ägg betyder inte alltid många ungar

Hos talgoxe och blåmes är bilden lite annorlunda än hos flugsnapparen. Båda arterna lägger många

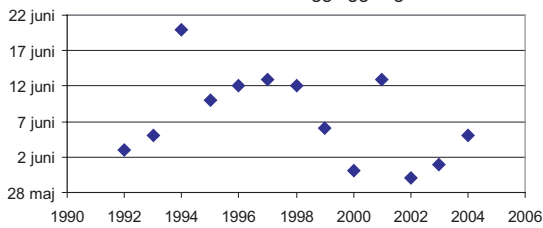

Svartvit flugsnappare
Ficedula hypoleuca

■ Medelvärde kullstorlek
■ Medelvärde ungar/kull

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*
Mediandatum för äggläggning

ägg, särskilt blåmesen. snittet är betydligt högre än hos flugsnapparen. Av blåmesens drygt 9 ägg resulterar bara knappt fem i flygga ungar. Det är inte alltid det lönar sig att satsa friskt! Det kan verka förvånande att två så pass robusta och övervintrande arter som tal-

goxe och blåmes klarar häckningen sämre än de betydligt vekare flugsnapparna. Styrka betyder inte allt.

Mesarna har en mer utsträckt häckningssäsong. Det är vanliga både med tidiga och sena häckningar, medan flugsnapparens häckning är förbluffande väl koordinerad i tiden. Av 35 häckningar 2004 med känt startdatum, startade alla utom två under perioden 2-8 juni. I diagrammet nedan kan man se hur tidpunkten för häckningsstart har varierat under åren. Häckningsfrekvensen och tidpunkten för häckningsstart följer ett likartat mönster. Ju fler häckande par, desto tidigare äggläggning och tvärtom. Kullstorleken däremot visar inte samma variation.

Direkta fälterfarenheter talar för att vädret är den faktor som främst ligger bakom dessa variationer. En tidig och varm vår resulterar i många häckningar. Köldperioder, dvs temperaturer ner mot noll grader eller därunder under äggläggning, ruvning eller kläckning leder till övergivna kullar eller hög dödlighet.

Holkprojektet ger med små medel en intressant inblick i några småfåglars villkor. Ytterligare intressanta uppgifter kommer vi att kunna få fram när vi kombinerar dessa uppgifter med fångstdata från nätfångsten. Många mesar och flugsnappar fångas i näten och det ger oss möjlighet att följa vad som händer med ungarna sedan de lämnat holken. Det materialet väntar fortfarande på att bearbetas.

Huvuddelen av årets holkundersökningar har genomförts av Anna Releaux. Ett stort tack till Anna för hennes insats!

Holkhäckningar i Strömsund

Nils Sjöberg

Långt innan Ännsjöns fågelstation ens var påtänkt startade Nils Sjöberg ett småfågelholkprojekt i Strömsund. Han har därmed länets i särklass längsta serie av holkdata, som då också utgör ett viktigt jämförelsematerial till fågelstationens data.

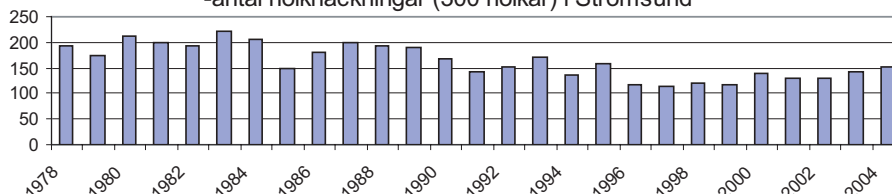
Under 2004 var 237 holkar (79%) bebodda. Av dessa var 151 flugsnapparahäckningar, 80 talgoxe, 5 rödstjärt och en svartmes. 214 av häckningarna lyckades (90%). Resultatet var det bästa på 15 år, trots det ganska dåliga vädret och brist på insekter. De talgoxar som häckade tidigt misslyckades liksom de tidigast häckande flugsnapparna. I övrigt var

avgången liten. Få döda ungar i holkarna. Talgoxen hade ett bra år, endast 1999 hade högre häckningsfrekvens under de här 27 åren. Flugsnapparen verkar vara på svag uppgång efter bottenåren i slutet av 90-talet.

Svartmesen är snart borta, endast en häckning 2004 mot tioåret häckningar på 80-talet. Rödstjärten är betydligt vanligare nu än den var på 70-80-talet.

Utöver det här föreöket med 300 holkar har jag 200 holkar i andra försök. Det är i stort sett samma resultat där. Bästa häckningsresultatet har varit i ung tallskog (högre värme). Sämst är resultatet i fuktig mörk granskog.

Svartvit flugsnappare *Ficedula hypoleuca*
-antal holkhäckningar (300 holkar) i Strömsund

The nest box project started in 1992 and today we have about 100 nestboxes for small passerines. Pied Flycatcher dominates and occupies 30-40% of the boxes. Small numbers of Great Tit and Blue Tit also breed. Despite bigger broods they get fewer fledged young than the flycatcher. Temperature seem to influence the time of breeding start of the flycatcher, the median time of egg laying varying from 31 May to 20 June. Cold weather in June often results in abandoned broods and - sometimes - relaying.

A long term project with 300 nestboxes in the north of Jämtland is shown in the diagram above

Projekt Jaktfalk Jämtlands län 2004

Ulla Falkdalen

De idoga jaktfalkinventerarna som årligen genomkorsar hela fjällområdet i Jämtland och Härjedalen hittade jaktfalk i 26 av 50 kända revir, de flesta inom landskapet Jämtland. Av de 12 revir som kontrollerades i Härjedalen fanns jaktfalk på fyra platser, men bara två av dessa jaktfalkpar lyckades med häckningen. Många jaktfalkrevir står tyvärr tomma i de hårt exploaterade Härjedalsfjällen.

Det var troligen tack vare de goda åren med många lämlar, ripor och många kläckta jaktfalkungar som många revir var besatta i början av häckningssäsongen. Tyvärr var det bara 12 par som lyckades få fram ungar. Sammanlagt 35 ungar gav ett medeltal på 2.92 ungar per häckning. Resultatet per besatt revir blev 1.35 ungar.

Falkenerarfalken som infångades av projektmedarbetarna 2003 sitter fortfarande på Fågelcentralen i Göteborg i väntan på beslut om dess framtid. Falken som är en hybrid mellan jaktfalk och tatarfalk tillhör en tysk falkenerare. Falkeneraren har nyligen förhört av polis i Tyskland och miljöåklagare överväger att förverka fågeln.

Den 28 september 2004 genomfördes en nordisk workshop om jaktfalk i Umeå. I dagsläget är utbytet av information begränsat mellan de nordiska länderna.

Under denna workshop skapades en arbetsgrupp med personer från Sverige, Norge, Finland och Island. Gruppen ska garantera kvaliteten på forskningen som kommer att bedrivas och stimulera samarbetet mellan jaktfalkforskare från olika länder.

Projekt Jaktfalk tackar Alvins fond, Stiftelsen Sveriges Vildnad, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Rid i Jorm, Ageto AB samt privata bidragsgivare. Stort tack också till alla som medverkat i fältarbetet eller rapporterat enstaka observationer.

The Gyr Falcon Project checked 50 known territories in the county. 26 were occupied, 12 pairs bred, producing 35 young. The cooperation between the different Gyr Falcon projects in northern Europe is intensified to improve research quality.

In Härjedalen (part of the Jämtland county) Bengt Warensjö has supervised Golden Eagle and Gyr Falcon territories for 21 years (right page). The Golden Eagles were very successful, 19 pairs producing 25 young, which is a very good figure. Also Gyr Falcon seem to increase a little after many years of a very weak population. Two pairs bred successfully. Falcons were observed in two other territories.

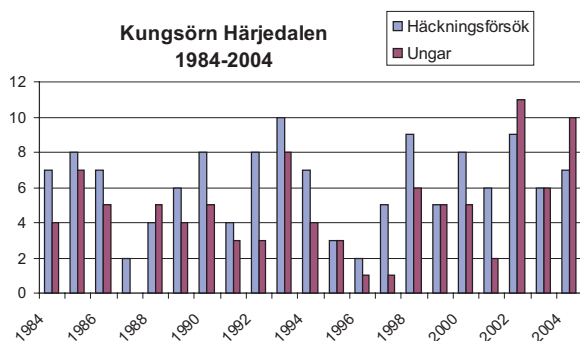
Kungsörn och jaktfalk i Härjedalen 2004

Bengt Warensjö

Sedan 1984, under 21 år, har jag följt kungsörnens och jaktfalkens populationsutveckling i Härjedalen. Från början hade jag 16 kungsörnrevir och 9 jaktfalkrevir att inventera och övervaka. Min statistik över besatta och lyckade häckningar för båda arterna bygger alltså på en mycket lång kontinuitet och trots att jag numera har många fler revir än från början, skulle troligen diagrammen inte se annorlunda ut.

Idag har kunskapen om antalet revir för kungsörnen mer än fördubblats. Nya jaktfalksrevir har också tillkommit men inte alls i den utsträckning som för kungsörnen. Jaktfalkens hemområde är ju den skandinaviska fjällkedjan och lämpliga boplatser tillsammans med födotillgång begränsar falkens utbredning på ett annat sätt.

Årets inventering omfattade 33 kungsörnrevir av 34 kända. 12 jaktfalksrevir har kontrollerats.

Kungsörn

Årets häckningsresultat blev det mest framgångsrika på många år. 19 par fick sammanlagt 25 ungar. Det kan jämföras med fjolårets 13 par och 15 ungar. Dubbelkullarna var många. Hela 6 revir lyckades få ut 2 ungar var. Endast ett par misslyckades i sin häckning. Det finns par som i 3 till 5 år i följd har haft framgång.

Det kan tyda på lång erfarenhet hos de fåglarna och naturligtvis revir, där bytestillgången är optimal. Inom samebyarnas s.k. åretruntmarker blev resultatet också något bättre än tidigare.

En del intressanta iakttagelser har gjorts under årens lopp, som kan bidra till ett bättre inventeringsunderlag. Flera par har upp till 6 alternativbon att välja mellan. Mellan ytteralternativen i ett revir har jag uppmätt en sträcka på 6-7 km. Många av dessa bon är belägna i ganska unga tallar med häx- eller s.k. riskvastar. Några av de riktigt gamla bona överges på grund av att dessa bon har blivit för höga och grenar hindrar fortsatt bygge. Att en del av dessa träd dör är inte alls ovanligt.

I år var det ovanligt stora ungar överlag vid ringmärkningen i mitten på juni. Våren kom ju också tidigt och skogshönsen verkade ha en lyckad häckningssäsong med stora kullar. Inte förvånande men ändå intressant är att korpjädar är vanligt förekommande vid nästan alla besatta bon. Korpungar är säkert ett viktigt bytesval en viss tid.

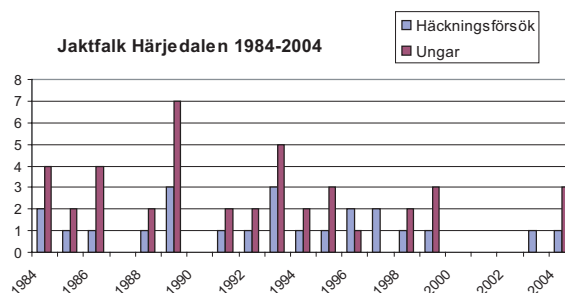
Jaktfalk

Bland årets tolv inventerade revir finns de nio revir, som jag kunnat följa sedan 1984 årligen. Åren 2000 till 2003, alltså 4 år i sträck, var det tungt att vara inventerare i Härjedalen. Inga ungar alls de åren i dessa nio revir och endast enstaka vuxna falkar iakttaga med undantag av ett häckningsförsök 2003, där dock boet hamnade på snedden och falkarna försvann. Min statistik för Härjedalen ljuger delvis då några "nya revir" har varit framgångsrika och ungar fötts upp årligen. (Se tidigare årsrapporter)

Eftersom falkarna var tillbaka i det s.k. Munin-reviret i fjol, var det spännande att se om falkparet skulle göra ett nytt försök i år. Mitt första besök vid lokalen gav ett positivt besked. I början på maj fanns falkarna där och ett gammalt fjällvråkbo hade valts till boplat, en säkrare plattform än förra gången. Paret fick så småningom ut tre ungar och mitt sista besök blev den 13 juli, då ungarna var helt utfärgade och flygberedda. Det framgångsrika paret "Idun" fortsätter att producera ungar. Den 16 juni färg- och ringmärktes tre ungar. Samtidigt togs en del prover i form av spetsen av mittersta stjärtpenan för senare analys. Utöver dessa två lyckade revir har ensamma jaktfalkar observerats i reviren "Mjölner" och "Hyde". Kanske kommer falkarna att återvända till flera av de gamla reviren så småningom. Vänder den negativa trenden i Härjedalen, nu när ripstammen tycks vara på uppåtgående? Den som lever får se!

Resultat för Härjedalen blev alltså två lyckade häckningar med sammanlagt sex ungar.

Dessutom ensamma falkar observerade i två revir.

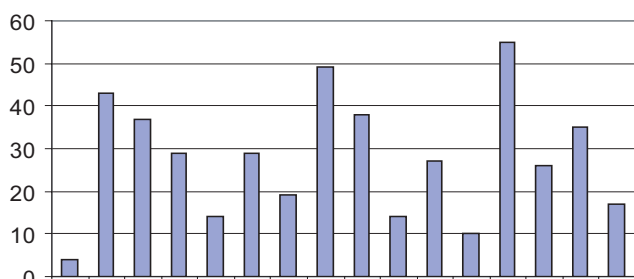
Myrinventeringen 2004

Årets myrinventering blev den sextonde i ordningen. Som vanligt inventerades myrar runt Ånnsjön, vid Storlien och vid Blåhammaren. Samma myrar inventeras på samma sätt år efter år.

Årets inventering skiljde sig inte nämnvärt från de tidigare vad gäller utförandet. Totalt registrerades 1639 fågelobservationer och det är faktiskt det högsta värdet sedan starten. Medianvärdet ligger på strax över 1200 fågelobservationer. Nu säger denna siffra inte så mycket eftersom totalantalet mycket styrs av ett fåtal vanliga arter som bergfink, lövsångare, gulärta och ängsfiol. Vi räknar nämligen alla fåglar som syns eller hörs, inte bara de typiska myrfåglarna. Men i den här sammanställningen kommer jag att koncentrera mig på de utpräglade myrfåglarna, främst olika vadare. Vadare är långlivade fåglar och variationerna är normalt inte så stora. Populationstrenderna framgår av diagrammen. När vi räknar på försommaren i mitten av juni finns ännu inga ungar och det är därför enbart den vuxna populationen som kommer med i räkningarna. Vid den tiden finns inte heller många sträckande eller rastande fåglar på myrarna utan det vi ser, tror vi att ganska väl speglar den häckande populationen. Däremot kan arterna vara mer eller mindre svårinventerade och många gånger uppehåller sig fåglar, som inte häckar på myrarna, för exempelvis ruggning eller födosök. Men majoriten hör i alla fall hemma i området på ett eller annat sätt.

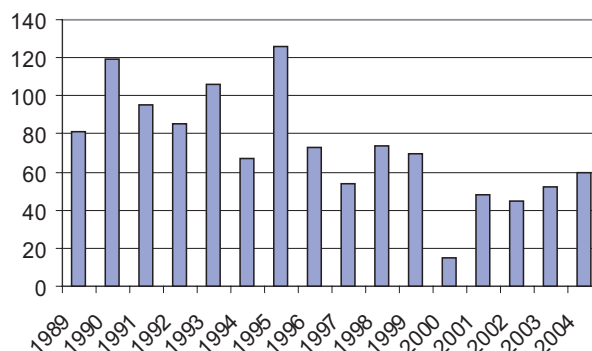
Kanadagås *Branta canadensis*

Kanadagåsen är visserligen ingen vadare, men den är en etablerad häckfågel på myrarna och är intressant att följa i ljuset av att den är ganska ny i vår fågelfauna och dessutom ses med lite blandade känslor. De som inte tycker om den brukar säga att det blir bara fler och fler. Våra undersökningar visar emellertid att antalet inte förändrats nämnvärt under de senaste 16 åren. Variationerna från år till år är ganska stora och det beror mest på att vi av och till stöter på flockar av icke häckande fåglar och det gör att tillfälligheter betyder mycket för totalsiffran.

De tre närbesläktade arterna gluttsnäppa, rödbena och grönbena är alla vanliga karaktärsfåglar och som synes av diagrammen är bestånden som helhet oförändrade. Brushane däremot är en av de arter som minskat mest påtagligt, även om beståndet stått stilla eller till och med ökat något de sista fyra åren. Någon uppenbar or-

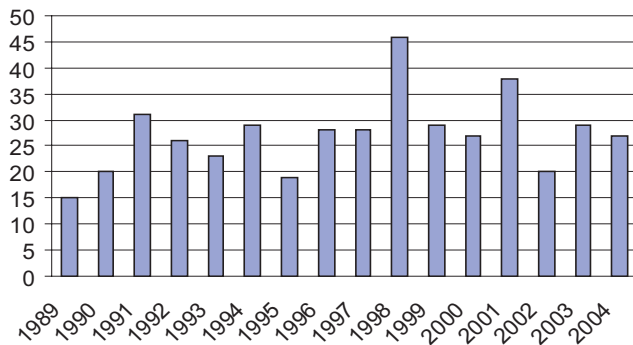
Brushane *Philomachus pugnax*

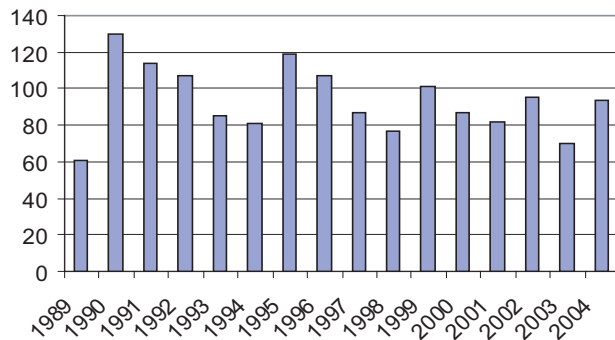
sak till den här utvecklingen har vi inte kunnat påvisa. Ljungpiparen trivs bäst på myrarnas torra delar och där hjar det uppenbarligen inte hänt så mycket för i stort är förekomsten oförändrad. Samma gäller den smalnäbbade simsnäppan trots att den till skillnad från ljungpiparen alltid uppehåller sig på eller alldeles intill vatten. Våra farhågor om att den skulle kunna drabbas av oroligheterna kring Persiska viken (eftersom den övervintrar i det området) har dessbättre inte infriats.

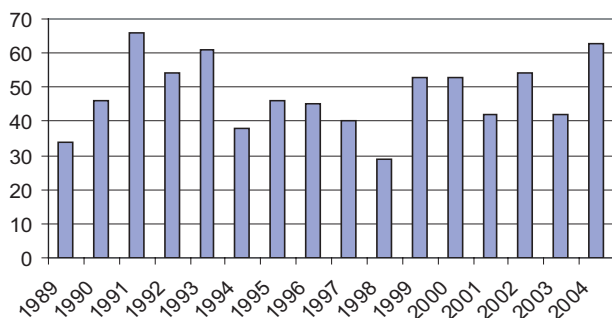
Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Rödbena *Tringa totanus*

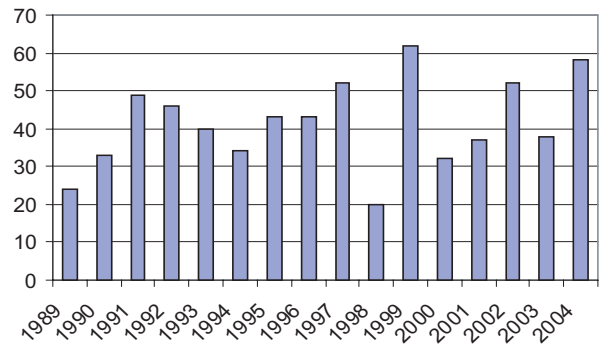
Grönbena *Tringa glareola*

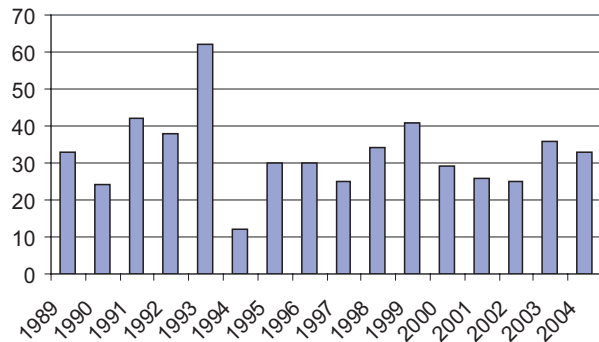
Enkelbeckasin har enligt uppgift minskat kraftigt i södra Sverige. En likartad utveckling såg ut att vara på väg här i början av 90-talet, men den har repat sig betydligt. Enkelbeckasinen hör emellertid till de mer svårinventerade arterna, så man får nog vara lite försiktig ännu när det gäller slutsatser om populationstrender.

Spovarna däremot är mer lättinventerade. Problemet kan möjligen vara att man överskattar antalet då de hörs långt och flyger över stora områden. Här finns emellertid en tendens till nedgång hos småspoven och en tydlig uppgång hos storspoven. Storspoven finns ännu så länge bara på några av myrarna vid de norra och västra stränderna av Ånnsjön. Småspoven är spridd över hela området. Tidig vår gynnar sannolikt storspoven och tidigare vårar har det som bekant varit under flera år nu. Vi har tidigare försökt analysera om det finns tecken på att storspoven tränger ut småspoven, men vi har i dagsläget inget som tyder på det. Bägge arterna kan finnas på samma myr och

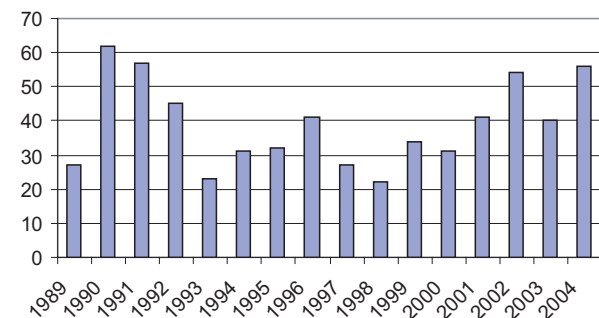
Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

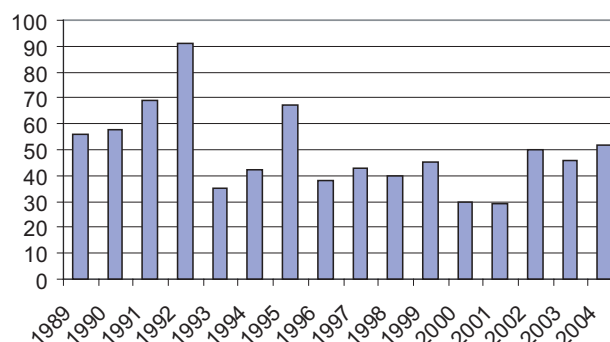
Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

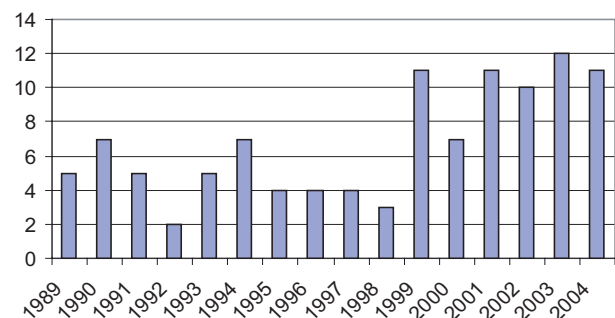
Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

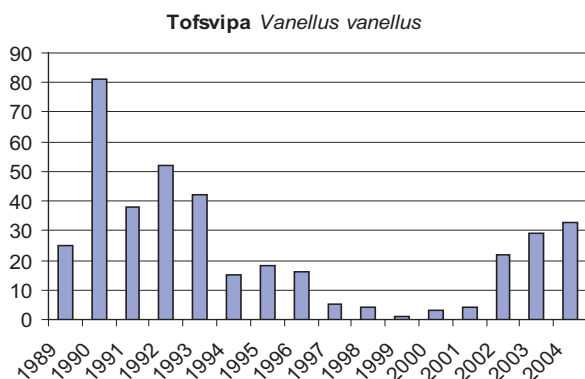

Småspov *Numenius phaeopus*

Storspov *Numenius arquata*

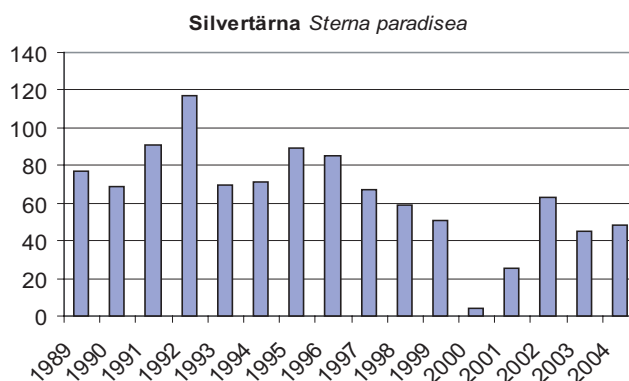

småspoven har inte minskat mer på myrarna med stor-spov än på andra myrar,
Tofsvipan, den verkligen tidiga vadaren, har visat markanta svängningar under de här sextonårsperioden. I början var den vanlig, men minskade sedan dramatiskt och var nästan helt borta några år, men har sedan kommit tillbaka starkt. Här finns anledning att misstänka att det finns en koppling till tidig vår och tidig snöfrihet på myrarna.

Silvertärnan, slutligen, upplevdes som en av de verk-

ligt stabila arterna under de första inventeringsåren. Men plötsligt och oväntat var den nästan helt borta ett år. Har sedan kommit igen snabbt, men inte riktigt till samma nivåer som tidigare. Kanske finns en koppling till födotillgången i form av insekter. Bottenåret 2000 kläcktes fjädermyggorna tidigt, innan silvertärnorna anlant. Därmed gick de miste om ett viktigt födotillskott, som kanske var nödvändigt för häckningen. Men det här är ännu så länge bara spekulationer.

Mire census 2004. This census was the sixteenth. All the years the same mires have been surveyed. Most species are stable. Canada Goose, Greenshank, Redshank, Wood Sandpiper, Golden Plover and Red necked Phalarope show no long term changes. Common Snipe decreased in the middle of the nineties, but has increased again. Whimbrel, Ruff and Arctic Tern have decreased, but with no changes or a slight increase the last 3-4 years. Curlew has increased but it is not a numerous species in the area. Lapwing showed very low figures about 2000, but is increasing again. The census will continue.

Färgmärkt silvertärna vid Halsen 31 maj 2004. Fågeln är märkt kring 1990 och måste alltså vara minst 14 år gammal

Ringmärkta fåglar 2004

Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	942
Sävspärp <i>Emberiza schoeniclus</i>	282
Gråsiska <i>Carduelis flammea</i>	228
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypol.</i>	192
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	85
Gulärta <i>Motacilla flava</i>	81
Talgoxe <i>Parus major</i>	63
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	62
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	59
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	53
Domherre <i>Pyrhula pyrrhula</i>	42
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	40
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	37
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	37
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	36
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	30
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	29
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	26
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	25
Rödstjært <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	20
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	16
Talltita <i>Parus montanus</i>	15
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	12
Ängspiplärka <i>Anthus pratense</i>	12
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	9
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	8
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	8
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	8
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenob.</i>	6
Sädesärta <i>Motacilla alba</i>	5
Svartmes <i>Parus ater</i>	4
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	3
Dubbelbeckasin <i>Gallinago media</i>	3
Koltrast <i>Turdus merula</i>	3
Dalripa <i>Lagopus lagopus</i>	2
Grönbenä <i>Tringa glareola</i>	2
Kärnsnäppa <i>Calidris alpina</i>	2
Silvertärna <i>Sterna paradisea</i>	2
Brsuhane <i>Philomachus pugnax</i>	1
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleuca</i>	1
Gulspärp <i>Emberiza citrinella</i>	1
Gök <i>Cuculus canorus</i>	1
Kricka <i>Anas crecca</i>	1
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	1
Skata <i>Pica pica</i>	1
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	1
Sparvuggla <i>Glaucidium passerinum</i>	1
Stenknäck <i>Coccothraustes coccoth.</i>	1
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	1
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	1
Totalt	2502

Sävspärpen hade ett bra år 2004. Här en hona på in-sektsjakt vid kanten av Lagunen i Änn.

Årets ringmärkningsresultat ligger i nivå med genomsnittet. **Lövsångare** är den överlägset märkta arten precis som nästan alla tidigare år (ett år av sexton har vi märkt fler gråsiskor). Fångstindex ligger på normalnivå, men andelen ungfåglar är lågt, vilket pekar på ett dåligt häckningsresultat.

Sävspärpen har haft ett bra år och fångstindex är bland de högsta vi haft.

Gråsiskan visar sjunkande index och även här är andelen ungfåglar relativt lågt.

Bergfinken visar det lägsta fångstindex någonsin och andelen ungfåglar är mycket låg.

Trädpiplärkan har kommit starkt efter 2001 och den trenden håller i sig. **Svarthättan** som också ökade i början av 2000-talet har backat en del, medan **trädgårdssångare** ökat. **Bofinken** är ungefär oförändrad jämfört med förra året. **Björktrast** och **rödvingetrast** ligger ganska konstant medan **taltrast** visat en svagt ökande trend de senaste åren. En ny märkart fick vi under året: **sparvuggla**.

Återfynden är inte många, men några av årets fåglar har låtit höra av sig inte, dessvärre dock ofta av mindre trevliga orsaker:

Taltrasten 4492895 som Carlo Cantoni märkte 20 juli, rapporterades skjuten från Portugal 9 januari 2005.

Domherren 2KL20584 märkt av Ton van Ree 17 augusti flög ihjäl sig mot en fönsterruta i Drammen i Norge, 409 km söderut i februari 2005.

Gråsiskan CA82502 märkt av samme man 14 augusti hamnade i ett fågelnät på Utklippan i Blekinge 25 oktober samma år. Kanske var den på väg för att hälsa på Ton i Nederländerna? Den fick i alla fall chansen att flyga vidare.

The number of ringed birds is shown in the table to the left. The total figure is about the average. A Pygmy Owl was the only new species

Bättre en fågel i handen än tio i skogen!

Trädpiplärka (ovan) och ängsplärka (till höger) kan vara lite kniviga att skilja åt om man inte hör lätet. Visserligen är trädpiplärka en något större och kraftigare fågel men det är inte alltid uppenbart, ens när man har fågeln i handen. Då kan man istället ha hjälp av ett par andra subtila detaljer som man definitivt sällan ser i kikaren.

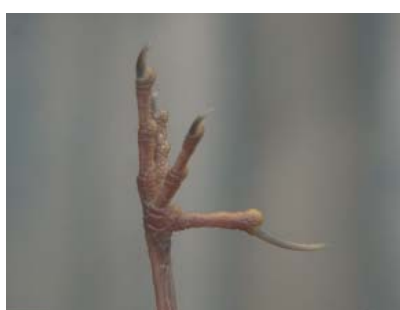
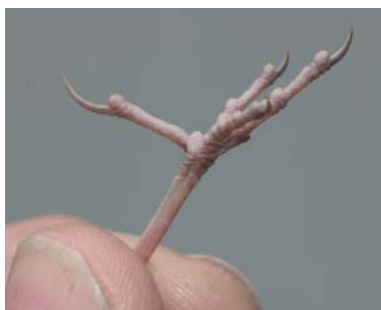
Utan tvekan är det en viss fördel att ha fågeln i handen när man ska göra en artbestämning. Perspektivet blir emellertid ett annat och för den som är ovan kan det ibland vara lite svårt att känna igen vanliga fåglar. Man får ju sällan någon hjälp när det gäller flyktsätt, uppträdande och läte

Vingspetsarna skiljer sig åt. Hos trädpiplärkan (till vänster) är de tre yttre längsta vingpennorna ungefär lika långa, medan den fjärde utifrån är tydligt kortare. Ängsplärkan däremot har alla fyra yttre vingpennorna ungefär lika långa

Summary: The differences between Tree Pipit (left) and Meadow Pipit (right) in a number of pictures showing the difference of wing formula and length and curving of hind claw.

Summary (right page): Pictures showing the change of plumage of a young Bluethroat from leaving the nest in July to beginning of migration in the end of August.

Även fötterna är olika, närmare bestämt bakklon som hos trädpiplärkan är förhållandevis kort (7-9mm) och mer böjd än ängsplärkans långa och rakare klo (10-13mm). Skillnaden är markant, vilket kanske inte riktigt framgår av bilderna. Trots att ängsplärkan är en mindre fågel är bakklon längre även i absoluta mått.

En blåhakes förvandling

När den unga blåhaken lämnar boet i fjällbjörkskogen någon gång i juli är den allt annat än blå. Den allmänt streckade fjäderdräkten ger ett bättre skydd den första tiden när det är lite si och så med flygförmågan. Sedd bakifrån (nedan) avslöjar den ändå vad den är för art med den karakteristiska stjärten. Att det är ungfågel syns också på den markanta kilfor-

made gula spetsarna på armtäckarna. Den karaktären kommer den att behålla hela första levnadsåret. Den prickiga kroppsfjädrarna börjar den däremot att byta ut redan efter några veckor. Först ser man det på hakan där nya gulvita fjädrar växer fram (bilden nedan).

Gradvis bryter nya fjädrar av annat utseende fram och på fågeln till höger ser man redan att det är en hanne eftersom den fått blå fjädrar på bröstet. I slutet av augusti har alla prickiga fjädrar bytts ut och den unga hanen ser ut som på bilden nedan.

Så se den ut när den startar resan till övervintringsområdena någonstans i Pakistan eller Indien. Där kommer den att rugga en gång till och anta de

intensiva blå färger som vi är vana att se i försommarens fjällbjörkskog. Men det är en annan historia. Den unga honan har inget blått alls på bröstet (se nedan) utan bröstets teckningar går i gulvitt och svart. Hos den här individen finns fortfarande några streckade "pullfjädrar" kvar.

Alfägelhane utanför Handölsdeltat

Sjöinventeringen 2004

Sedan 1996 har vi varje räknat fåglarna på Ånnsjön vid minst ett tillfälle i månadsskiftet maj-juni. Räkningen görs från båt och vi strävar efter att täcka hela sjön med vår inventeringen, men vi prioriterar de fågelrika områdena vid stränder, åmynningar och utflödet. På den stora öppna vattenytan söder om Granön är fågeltätheten mycket låg och där gör vi mestadels bara stickprov och ser någon lom ibland.

Sjön är en rastplats och födosöksplats och det starkt skiftande vattenståndet gör att få fåglar häckar strandnära vid Ånnsjön. Väderförhållanden, vårens tidtabell och andra faktorer gör att mellanårsvariationerna blir stora utan att det är ett uttryck för faktiska populationsvariationer. Alfågeln häckar exempelvis inte vid sjön och nyttjar sjön som rastplats i väntan på att de högra liggande häckningssjöarna blir isfria. Antalet alfåglar har varierat mellan 0 och 43 under åren och årets siffra, 6 individer är ganska normal. Sjöorre och svärta har hela tiden dominerat utan någon tydlig trend. Ökat markant har däremot knipen gjort. Även småskrak har ökat. Ovanligt många viggas sågs också i år, men här brukar variationerna vara stora. Samma sak gäller bergand och årets siffra, 18 individer, hör till de lägre. Som mest har 69 bergänder setts.

Summary: Lake census. Every year since 1996 the birds on the lake have been counted on one occasion in the end of May or beginning of June. Scooter and Velvet Scooter are the most numerous species, but Goldeneye and Red breasted Merganser have increased most.

Inventeringsresultat 2004

Sjöorre <i>Melanitta nigra</i>	97
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	75
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	72
Vigg <i>Aythya fuligula</i>	51
Fiskmås <i>Larus canus</i>	32
Silvertärna <i>Sterna paradisea</i>	31
Skrattmås <i>Larus ridibundus</i>	30
Småskrak <i>Mergus serrator</i>	26
Bläsand <i>Anas penelope</i>	25
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	20
Bergand <i>Aythya marila</i>	18
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleuca</i>	12
Alfägel <i>Clangula hyemalis</i>	6
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>	5
Häger <i>Ardea cinerea</i>	4
Storlom <i>Gavia arctica</i>	4
Kricka <i>Anas crecca</i>	3
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	2
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>	1
Kråka <i>Corvus corone</i>	1
Storskrak <i>Mergus merganser</i>	1
Smålom <i>Gavia stellata</i>	1
Totalt	519

Ånnsjöns fågelstation 63.16N 12.27E

Ideellt forskningsarbete

Ånnsjöns fågelstation är en ideell förening för forskning om fåglar i Jämtlands fjällområden.

Alla intresserade välkomna

Vi inbjuder alla fågelintresserade att delta i arbetet som inventerare, ringmärkare eller assistenter utifrån tidigare kunskaper och erfarenheter. Assistenten, som behövs både under inventeringsperioden och ringmärkningen behöver ingen tidigare vana under förutsättning att kompetent handledare finns. Allt arbete är ideellt.

Bekvämt boende i Handöl

Vi kan erbjuda deltagarna gratis boende på vår fågelstation i Handöl. Här finns fyra tvåbäddsrum och ett fullt utrustat modernt kök och moderna hygienutrymmen. Det går också alldeles utmärkt att delta i verksamheten för den som ordnar boende på annat sätt.

Stimulerande arbete för alla åldrar

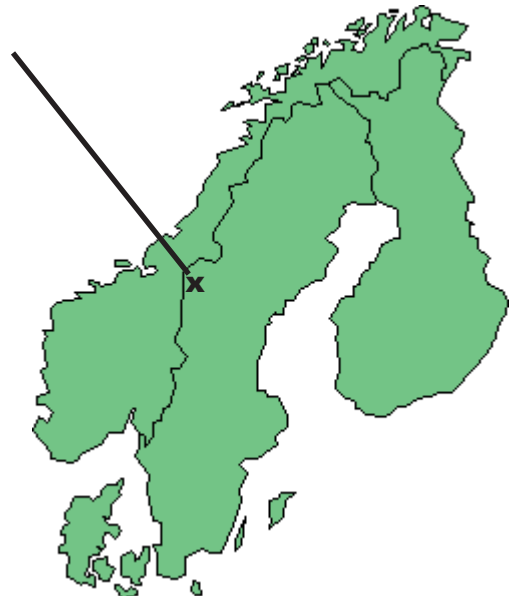
Vi har ingen åldersgräns och yngre personer som ännu inte är mogna att ta eget ansvar som medarbetare, är välkomna i förälders sällskap, i mån av plats.

Vi förutsätter att du kan stanna minst en vecka, men andra tidsperioder kan diskuteras. Fågelstationen ligger i Handöl, 7 km från järnvägsstationen i Enafor, som har nästan dagliga förbindelser med flertalet större städer i södra Sverige.

Vi ser fågelstationsarbetet som ett sätt att utveckla sitt fågelintresse under socialt trivsamma former samtidigt som ett värdefullt arbete utträttas. Vi har regelmässigt deltagare från flera olika länder och det är en klar fördel, men inte ett krav, att kunna kommunicera på engelska!

Om du är intresserad av att delta i verksamheten, kontakta undertecknad för närmare information. Säsongen sträcker sig från början av juni till början av september. Inventeringsperioden pågår från juni till början av juli och ringmärkningsverksamheten från slutet av juni till början av september.

Våra stående projekt är ringmärkning, holkprojekt, dubbelbeckasininventering och flera olika inventeringsprojekt i våtmarker, fjäll och skogsmiljöer.

Ånnsjön Bird Observatory

Ånnsjön Bird Observatory is situated in middle Sweden in the mountain region near the norwegian border, not far from Trondheim, Norway. Ånnsjön is well known as a breeding area for many wetland and mountain species as *Golden Plover*, *Whimbrel*, *Ruff*, *Red-necked Phalarope*, *Dunlin*, *Broad-billed Sandpiper*, *Red throated* and *Black throated Diver*, *Bluethroat*, *Willow Grouse*, *Ptarmigan*, *Dotterel*, *Long-tailed Skua*, *Golden Eagle* and *Gyr Falcon*.

Welcome to participate

The observatory is run by the regional amateur ornithologists society. We welcome voluntaries to participate in the work at the observatory during the different periods of activity.

Some practical information

We have an observatory building in Handöl, a small village just west of lake Ånnsjön. There are eight beds in the hut. You can buy your own food and make the cooking together with the other members of the staff.

The area is very popular among tourists from all over Europe. The village is famous for its soap stone factory and a high waterfall.

If you are interested to participate in the work at the observatory you are welcome to contact us. During June the main activity is different kinds of census projects and the bird ringing period is from end of June to beginning of September. You are welcome to write, phone or email for further information.

Welcome to Ånnsjön!

Ånnsjöns fågelstation - Annsjon Bird Observatory

c/o Thomas Holmberg, Rödön 1824, 83591 Krokum, Sweden
tel +46 (0)63 34240
info@annsjon.com
www.annsjon.com

Tack till våra ekonomiska bidragsgivare!

Utan er hade vi inte haft någonstans att bo, inga nät att fånga fåglar med och inte hade vi kunnat trycka den årsrapport som du nu håller i din hand

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Alvins fond

Ageto AB (som skänkt oss två digitalvägar och annan ringmärkarutrustning)

Medlemmarna i Föreningen Ånnsjöns fågelstation

B Föreningsbrev

Avs Jämtlands läns ornitologiska förening
c/o Märta Bohman, S Mjällevändan 3
83254 Frösön, Sweden

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsändes
försändelsen med uppgift om den nya
adressen

Snasadolparna i början av september

Ånnsjön fågelstation 2006

Preliminärt program

Ringmärkning 1 juni - 31 augusti

Dubbelbeckasininventering 27 maj - 3 juni

Myr- skogs- och fjällinventeringar 10 juni - 8 juli

Holkprojekt 27 maj - 15 juli

Läs mer på www.annsjon.com eller maila till info@annsjon.com